

فایل فقط برای مشاهده است.

با سمه تعالی

« فرم شماره: ۱ »

فرم خلاصه اطلاعات مربوط به کارمندان و مستندسازی « ویژه ارتقاء رتبه شغلی عالی »

نام خانوادگی : نام پدر :
 رشته شغلی : علوم اجتماعی
 شماره پرسنلی : کد ملی :
 پست سازمانی : دبیر

سابقه خدمت قابل قبول (روز / ماه / سال) : ۲۲ سال سوابق تجربه قابل قبول (روز / ماه / سال) : ۲۰ سال

۱. محل جغرافیایی خدمت : آموزش و پرورش استان خراسان شمالی حوزه محل خدمت « شهر / شهرستان » : اسفراین
 ۲. سوابق تجربی کارمند : « بر اساس فرم ۵۰۲ اطلاعات پرسنلی »

ردیف	رشته شغلی	عنوان پست سازمانی	دوره تصدی	ردیف	رشته شغلی	عنوان پست سازمانی	دوره تصدی
۱				۷			
۲				۸			
۳				۹			
۴				۱۰			
۵				۱۱			
۶				۱۲			

۳. میانگین امتیاز مکتسبه طول دوره ارزشیابی کارمند : امتیاز

۴. عناوین دوره های آموزشی مرتبط با شغل : « عالی : ۱۵۰ ساعت »

ردیف	عنوان دوره	ساعت	ردیف	عنوان دوره	ساعت
۱			۷		
۲			۸		
۳			۹		
۴			۱۰		
۵			۱۱		
۶			۱۲		

* جمع ساعت دوره های آموزشی : ۲۱۰ ساعت

۵. مهر و امضاء مدیر کل آموزش و پرورش استان : .....
 ۶. امضاء رئیس امور اداری و تشکیلات استان : .....

فایل فقط برای مشاهده است.

« فرم شماره: ۲ »

« ویژه ارتقاء رتبه شغلی عالی »

* مستند سازی تجربیات « کارمند محترم لطفاً در خصوص هر یک از قسمتهای زیر چند سطر توضیح دهید »
مقدمه: ارائه توضیح کلی در خصوص حوزه فعالیت کارمند:
۱. ارزشیابی عمومی:

– نقاط قوت در زمینه وظایف و مسئولیت های شغلی:

الف: استفاده از وسایل کمک آموزشی
ب: مطالعه کتاب های جدید مرتبط با رشته شغلی

ج: توجه به سوالات دانش آموزان و پاسخگویی به آنها د: مشورت و همکاری با سایر دبیران

– نقاط ضعف در زمینه وظایف و مسئولیت های شغلی:

الف: .....

ج: .....

۲. اقدامات خاصی که در طول خدمت صورت گرفته و به نتیجه رسیده است.

استفاده از طرح درس در تدریس — بودجه بندی کتاب های درسی — استفاده از تجربه همکاران — استفاده از

وسایل کمک درسی آموزشگاه

۳. بیان نکات ویژه و کلیدی حاصل تجربیات کارمند که منجر به بهبود وضع در حوزه کاری شده است.
داشتن طرح درس روزانه و سالانه — اهمیت دادن به ارزشیابی های روزانه — برخورد مناسب در طول سال تحصیلی

– توجه کردن به تجربیات همکاران

۴. برنامه خاص برای آینده ناشی از تجربیات گذشته.

مطالعه روش های جدید تدریس در زمینه رشته خودم — شرکت در کلاس های ضمن خدمت متناسب با تحولات علمی

۵. مهر و امضاء مدیر کل آموزش و پرورش استان: ۶. امضاء رئیس امور اداری و تشکیلات استان:

فایل فقط برای مشاهده است.

هوالمزاق

« ویژه ارتقاء رتبه شغلی عالی »

اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان شمالی

شماره ملی: ۰۶۳۸۸۹۵۳۰۸

کد پرسنلی: ۳۰۹۹۹۰۹۶

نام خانوادگی:

نام:

عنوان پست سازمانی: دبیر

رشته شغلی: دبیر علوم اجتماعی

.../.../...

ارشد

رتبه قبلی و تاریخ اجراء:

۱۳۸۸/۰۸/۰۱

خبره

رتبه جدید و تاریخ اجراء:

عنوان مستندات تجربیات مدون:

تجربیات تدریس علوم اجتماعی راهنمایی

فایل فقط برای مشاهده است.

فهرست مطالب

مقدمه :	۷
نکات کلیدی :	۷
شرح وظایف دبیر علوم اجتماعی	۸
تجربیات تدریس :	۱۲
تجربه ۱ : استفاده از وسایل سمعی و بصری در تدریس جغرافیا	۱۲
تجربه ۲ - استفاده از فعالیت های مکمل و فوق برنامه و گردش های علمی :	۱۲
تجربه ۳ : سخت گیر بودن یا شاداب و با نشاط بودن	۱۲
تجربه ۴ و تبیین آن :	۱۴
استفاده از روش های نوین تدریس تاریخ و تبیین آن :	۱۴
تجربه ۵ :	۱۴
بررسی نقاط ضعف دانش آموزان در درس تاریخ و تبیین آن :	۱۴
تجربه ۶ :	۱۵
نزدیکی به دانش آموزان در تدریس :	۱۵
تجربه نحوه ترغیب دانش آموزان به خلاقیت در درس جغرافیا	۱۶
تجربه آموزشی درس جغرافیا	۲۲
تجربه دیگر درس تاریخ و تبیین آن	۲۵

فایل فقط برای مشاهده است.

- ۲۸ ..... معرفی روشهای فعال تدریس در تاریخ
- ۲۸ ..... روش تدریس تاریخ با تکیه بر (IT)
- ۲۹ ..... روش ایفای نقش:
- ۳۰ ..... روش یاران در یاران:
- ۳۰ ..... روشهای فعال در آموزش جغرافیا
- علل افت تحصیلی دانش آموزان دوره ی راهنمایی در دروس علوم اجتماعی (تاریخ ، جغرافیا ، اجتماعی) و راهکارهای آن ۳۴
- علل مربوط به آموزشگاه: ۳۴
- علل مربوط به نظام آموزشی ۳۵
- علل مربوط به کتب درسی: ۳۶
- علل مربوط به دبیران ۳۷
- علل مربوط به دانش آموزان ۳۸
- راهکارها ۳۹
- راهکارهای مربوط به آموزشگاه ۳۹
- راهکارهای مربوط به نظام آموزشی ۴۰
- راهکارهای مربوط به کتب درسی: ۴۱
- راهکارهای مربوط به دبیران: ۴۲

فایل فقط برای مشاهده است.

- ۴۴..... راهکار هایی برای تدریس بهتر علوم اجتماعی برای همکاران
- ۴۴..... انتخاب روش
- ۴۵ ..... ۱- روش پرسش و پاسخ و مکانیزم پرسش و پاسخ.
- ۴۵ ..... روش سخنرانی
- ۴۸ ..... روش نمایشی
- ۴۹..... روش گردش علمی
- ۵۰..... روش بحث گروهی
- ۵۱..... روش استفاده از تجربیات دانش آموزان
- ۵۳ ..... نمونه هایی از نمایش ها به شرح زیر است:
- ۵۵ ..... کاربرد وسائل لازم در تدریس علوم اجتماعی
- ۵۵ ..... برخی وسائل لازم در تدریس علوم اجتماعی
- ۵۷ ..... میزشن
- ۵۸ ..... دستگاه نمایش منظومه شمسی
- ۵۹..... پیشنهادات و راهکارها برای تدریس دروس علوم اجتماعی
- ۶۱..... نتیجه گیری
- ۶۳ ..... منابع :

فایل فقط برای مشاهده است.

مقدمه :

سالهاست که به عنوان دبیر علوم اجتماعی در مدارس راهنمایی استان تدریس می کنم. و در این بین تجارب زیادی در زمینه تدریس دروس جغرافیا، تاریخ و علوم اجتماعی بدست آورده ام. در این تحقیق قصد دارم تا گوشه ای از این تجربیات را به همکاران عزیز معرفی نمایم تا بتواند از آن استفاده نمایند.

امید است این تجارب مدون بتواند برای بهبود بهتر تدریس دروس علوم اجتماعی کمکی نماید.

نکات کلیدی :

تدریس - تجربیات - راهکارها

فایل فقط برای مشاهده است.

شرح وظایف دبیر علوم اجتماعی

-کوشش و اهتمام در به وجود آوردن محیطی کاملاً آموزنده و پرورش دهنده در کلاس منطبق با موازین و معیارهای اسلامی به طوری که زمینه ی شکوفاشدن استعداد های فطری و خدا دادی دانش آموزان از هر جهت فراهم باشد.

-نظارت کامل بر رفتار و کردار دانش آموزان و ارشاد آنان با توجه به اصول و شیوه های تربیتی اسلامی.

-کوشش در ایجاد روحیه ی نظم و ترتیب و دقت و هم کاری و تعاون در دانش آموزان و علاقه مند نمودن آنان به تحقیق و تفحص.

-اجرای برنامه های آموزشی-پرورشی مصوب (تدریس به موقع کلیه ی مواد برنامه طبق جدول ساعات کارهفتگی (تقویم اجرائی) و زمان بندی سالانه واهتمام در بهبود کیفیت آموزشی از طریق به کار گرفتن شیوه و روش جدید تدریس با استفاده از وسایل کمک آموزشی و تهیه ی طرح درس).

-گروه بندی دانش آموزان به منظور پیشرفت تحصیلی آنان تا دانش آموزانی که به عللی پیشرفت تحصیلی مناسب نداشته اند بتوانند از دانش آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بهره مند بشوند.

-برقراری حفظ نظم در کلاس.

فایل فقط برای مشاهده است.

-آماده کردن وسایل لازم برای تدریس و تشریح در کلاس درس متناسب با موضوعات درسی

-مطالعه ی مداوم درزمینه ی آخرین روش های تدریس و کتب تربیتی و علمی به منظور بالابردن سطح آگاهی هاومهارت های شغلی.

-مشخص نمودن تمرینات و برنامه ها(تکالیف)ی که لازم است دانش آموزان جهت تفهیم بهتر دروس در منزل انجام دهند.

-رسیدگی مستمر به تکالیف و فعالیت های انجام شده جهت بهبود کار آنان.

-حضور به موقع در کلاس و اهتمام در بالابردن کیفیت کار تدریس با استفاده از روش های جدید با توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان.

-بررسی ریزمواد و کتب درسی و ارائه ی پیشنهادهای مناسب در جهت رفع نقایص احتمالی.

-توجه به وضع بهداشتی دانش آموزان و هم کاری بامسئولین در این زمینه.

-شرکت در کلاس های کارآموزی و بازآموزی که از طرف مسئولین آموزش ضمن خدمت و اداره ی آموزش و پرورش منطقه ابلاغ می گردد.

فایل فقط برای مشاهده است.

- فراهم کردن موجبات ارزشیابی به موقع از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و تجزیه و تحلیل نتایج آنان . و شناسایی علل پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی و سعی در تقویت نقاط قوت و اتخاذ تدابیر لازم جهت رفع نقاط ضعف یادگیری دانش آموزان.

- انجام ارزشیابی های تشخیصی، تدریجی و پایانی برابر آیین نامه ها و دستورالعمل های مربوط.

- دقت بر امتحانات شفاهی و عملی دانش آموزان.

- تصحیح دقیق اوراق امتحانی دانش آموزان در هر نوبت (داخلی) انتقال و ثبت نمرات امتحانی در لیست معلم و تسلیم ریز نمرات به دفتر مدرسه ظرف مدت مقرر و برابر دستورالعمل های مربوط.

- تبادل نظر با معلمان و مشاوران راهنما و شرکت در شوراهای آموزشی-پرورشی مدرسه و گردهمائی ها و ارائه ی پیشنهادهای لازم

- شرکت فعالانه در گروه های آموزشی مربوط و تبادل نظر با سایر همکاران در اجرای بهتر برنامه های درسی و ارائه ی پیشنهادهای لازم.

- هم کاری و تبادل نظر با اولیاء دانش آموزان در موارد لازم به منظور آگاهی از وضع رفتار و تحصیلات دانش آموزان و راهنمایی خانواده ها برای چاره جوئی دشواری ها و مسائل تحصیلی دانش آموزان با اطلاع مدیر مدرسه.

فایل فقط برای مشاهده است.

-رسیدگی مرتب به کیفیت پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و ثبت نمرات آنان براساس مفاد آیین نامه امتحانات.

-انجام آزمایش ها و کارهای عملی لازم با توجه به محتوای کتب درسی مربوط.

-ثبت خلاصه ای از آزمایش های انجام شده و نتایج آن توسط دانش آموزان یا معلم در دفتر مربوط.

-دقت و مراقبت در وضع پوشش دانش آموزان و تذکر لازم به آنان در این زمینه.

-شرکت فعال در جلسات شورای معلمان و اظهار نظر و ارائه ی پیشنهادهای لازم.

-توجه لازم موردی به دانش آموزانی که در یادگیری نارسائی هایی دارند و یادگیر آموزه هستند.

-سعی در شناسائی ناهنجاری های رفتاری و نارسائی های اخلاقی و مشکلات خانوادگی دانش آموزان و هم کاری با مدیر و دیگر مسئولین و اولیا در جهت اصلاح مشکل آنان.

-هم کاری و مساعدت لازم با مسئولین و حضور به موقع در مدرسه در جریان برگزاری امتحانات داخلی و یانهائی که به عنوان ناظر، مراقب یا مسئول حوزه معرفی می گردند.

-رسیدگی مرتب به حضور و غیاب دانش آموزان و ارائه ی گزارش های لازم به اولیاء مدرسه -هم کاری در تشکیل و تنظیم پرونده های تحصیلی دانش آموزان.

فایل فقط برای مشاهده است.

-انجام سایر امور ارجاعی مربوط .

تجربیات تدریس :

تجربه ۱ : استفاده از وسایل سمعی و بصری در تدریس جغرافیا

یکی از تجارب اینجانب استفاده از وسایل تصویری ، عکس ، فیلم برای فهماندن مواردی آموزشی در جغرافیا بود . در این روش با استفاده از نوارهای ویدئویی و سی دی اقدام به پخش تصاویر و فیلم های آموزشی در موضوعات جغرافی می نمودم . این روش پیشرفت قابل ملاحظه ای در دانش آموزان در یادگیری مفاهیم جغرافیا و ماندگاری آنها در ذهنشان داشت .

تجربه ۲ – استفاده از فعالیت های مکمل و فوق برنامه و گردش های علمی:

در شهر بیشتر تدریس خود را در بیرون کلاس انجام می دادم و همان خارج کردن دانش آموزان به بیرون کلاس، دانش آموزان عملاً چیزها را یاد می گیرند . برای آشنایی با تاریخ بیشتر به مکانهای مختلف تاریخی میرفتیم و از این راه باعث حس ملموس تر دانش آموزان نسبت به یادگیری درس تاریخ می شدم .

تجربه ۳ : سخت گیر بودن یا شاداب و با نشاط بودن

در یکی از سال های مدرسه در مدرسه همکاری داشتم که عجیب اعتقاد داشت که دانش آموز باید از مدیر و معلم و مربی خود بترسد و به قول ایشان باید از آنها سم ببرد. و پیوسته می گفت: ((کلاه معلم باید پشم داشته باشد.)) و یا ((تا نباشد چوب تر فرمان نبرد...)) و حتی این طرز فکر ایشان سبب شده بود که بچه ها بیش از حد از او بترسند و به طریق مختلف (بیماری و ...) از کلاس درس او گریزان بودند و کلاس خود را به پادگان تبدیل کرده و ایشان چون یک سرهنگ نظامی بود. او به جای ایجاد انگیزه،

فایل فقط برای مشاهده است.

ترس و تنبیه را سلاح کار خود قرار داده بود. با استفاده از جلسات شورای دبیران و مطرح کردن اینگونه مشکلات به صورت کلی و عمومی و اینکه معلم ماهر می تواند فضای کلاسی را برای خود و دانش آموزان بهشت سازد و به جای ترس و تنبیه ایجاد انگیزه کند. و همچنینی در جلسه شورای دبیران مطرح شد که صندوق انتقادات و پیشنهادات که ماهی یک بار توسط مدیر باز می شد و پیشنهاد و انتقادات دانش آموزان با توجه به صلاحدید و انتخاب برای هر دبیر به صورت جداگانه و محرمانه به دبیر مربوطه ارائه می شود تا خود پیگیر مساله و احیانا تغییر رفتار مطلوب نماید که این دو یعنی جلسات شورای دبیران و صندوق انتقادات و پیشنهادات تغییرات بسیار شگفتی در دبیر مربوطه ایجاد کرد و کلاس او به باغچه و لاو به یک باغبان تبدیل شود.

شاط، تحرک، پویایی، شادابی و... از ویژگی های نسل جوان است و موافق طبع و مقتضیات فطری اوست. خمودگی، سستی، انزوا، بی تحرکی، غمناکی، پژمردگی، آفت بزرگ و مانع عظیم رشد و شکوفایی و خلاقیت و کارآمدی نسل جوان است. جلوگیری از نشاط و شادابی جوانان و جلوگیری از بروز احساسات و هیجانات عاطفی آنان، موجب سرخوردگی و بروز بیماری حقارت و عقده های روحی و روانی است. اسلام دین زیبایی و نشاط و دینی آسان و منعطف است.

انبساط روحی، بهجت افزایی و خنده رویی از زمینه های رشد و شکوفایی جوان و زمینه ای برای تخلیه عقده های روحی و فشارهای روانی است.

فایل فقط برای مشاهده است.

تجربه ۴ و تبیین آن :

استفاده از روش های نوین تدریس تاریخ و تبیین آن :

از تجربیات قابل توجه اینجانب درمدارس شهر در امر تدریس زمانی بود که از روش های جدید و نوین هیچ خبری نبود و همه جا به شیوه سنتی درس داده می شد اما بنده در تدریس با شیوه ها و ایده های نوین کاملاً موفق بوده چرا که همیشه سعی می کردم جذابیت تدریس را در کلاس بالا برده و از روش هایی کمک می گرفتم که تا اندازه زیادی، توجه دانش آموزان را به خود جلب می کرد. شیوه هایی مانند گفتگوهای دو طرفانه، پرسش و پاسخ، روش های بارش مغزی، نمایش و عینیت بخشی به تدریس سرلوحه کارم بود. همواره سعی می کردم تدریس را در کلاسهای تاریخ مختلف، با نوعی بازی همراه کنم تا درسهای تاریخ برای دانش آموزان جذابیت خاصی داشته باشند. نقش های مختلفی که به دانش آموزان داده می شد و دروسی که تکیه صرف بر حافظه داشت با کمک فراگیران به نمایش گذاشته می شد، به همین دلیل ضریب ماندگاری اندوخته ها در درس تاریخ افزایش می یافت .

تجربه ۵ :

بررسی نقاط ضعف دانش آموزان در درس تاریخ و تبیین آن :

یکی دیگر از کارهایی که برای ارتقاء سطح یادگیری و موفقیت دانش آموزان در آزمونها داشتم این بود که در آزمون ها، سعی می کردم همیشه سوالاتی که به دانش آموزان ارایه می گردید مورد ارزیابی قرار گیرند و به این نکته توجه خاص داشتم که دانش آموزان در کدام یک از حیطه ها مشکل داشتند و سعی بر آن داشتم تا حد امکان مسایل و مشکلاتشان را حل کنم. یعنی همواره هم از خود دانش آموزان

فایل فقط برای مشاهده است.

می خواستم تا نقاط ضعفشان را بگویند و هم با توجه و دقت در برگه های امتحانی آنها درمی یافتم که آنها در چه مباحثی ضعف دارند و از این رو سعی می کردم تا با بالا بردن تجربه خودم در امر تدریس، در رفع نقاط ضعف دانش آموزان در درسهایی که تدریس می کردم نیز موفق و مؤثر واقع شوم.

تجربه ۶:

نزدیکی به دانش آموزان در تدریس:

تجربه دیگرم که احساس می کنم در بالا بردن سطح کیفی کارم و نیز در بیشتر شدن موفقیتم در امر تدریس مؤثر بوده است، برقراری روابط معقول و مناسب با دانش آموزان بود به گونه ای که همه در کلاس احساس امنیت و آرامش کرده و گاهی مهم ترین مسایل خود را به راحتی مطرح و با بنده در میان می گذاشتند. علاوه بر دانش آموزان بعضی از والدین نیز برای رفع مشکلات آموزشی و پرورشی فرزندشان مراجعه نموده و استمداد می کردند. اساساً برقراری ارتباط مناسب و شایسته با دانش آموز، می تواند یکی از مهمترین عوامل موفقیت هم برای معلم و هم برای دانش آموز باشد. این مسأله، چیزی است که حتی در تعالیم دینی ما نیز بر آن بسیار تأکید شده و حتی در سیره ی پیامبر اکرم نیز داستان ها و موارد بسیاری نقل شده که پیامبر در هنگام تعلیم امور دینی، پیش از هر چیز سعی می کرد با کسی که می خواهد مطلبی را به او تعلیم دهد، به عنوان فرزند خود برخورد کند و او را در نهایت مهر و محبت مورد تعلیم قرار دهد. امروزه در علم روانشناسی و علم تعلیم و تربیت نیز دانشمندان ثابت کرده اند که برقراری ارتباط مناسب همراه با عطف و مهربانی، می تواند بهترین عامل موفقیت معلمان با شاگردان خود و ترغیب آنها برای علم آموزی باشد. از این رو من همیشه سعی می کردم تا با دانش آموزان به گونه ای برخورد کنم که آنها نه آنقدر از من دور شوند که نسبت به من و آموختن درس، بی

فایل فقط برای مشاهده است.

انگیزه و بی رغبت شوند و نه آنقدر جذب من شوند که با امید به عطوفت و شفقت من نسبت به درس خواندن تنبل شوند، بلکه سعی می کردم با تأسی بر سیره پیامبر و مولای متقیان حضرت علی (ع) هم دافعه داشته باشم و هم جاذبه، تا دانش آموز در شرایطی معقول و منطقی، بتواند هم برای پیشرفت درسی اش تلاش کند و هم مشکلات تحصیلی و حتی خانوادگی اش را با من درمیان بگذارد تا با همفکری و مشورت، مشکلاتش را برطرف کنیم.

تجربه نحوه ترغیب دانش آموزان به خلاقیت در درس جغرافیا

مدت زیادی است که در کلاسهای مقاطع راهنمایی و به تدریس جغرافیا هستم. پنج سال قبل توفیقی حاصل شد که اینجانب جهت تدریس جغرافیا به مدرسه راهنمایی شهید مدنی که از مدارس متعلق به سازمان ملی پرورش استعدادهاى درخشان می باشد، دعوت شدم.

در جلسات اول تدریس در این مدرسه همه چیز به خوبی و خوشی پیش می رفت. در هر جلسه، مباحثات مختلف و پرسش و پاسخ علمی بسیار زیاد بود. طوری که بعضی جلسات مجبور می شدم از بچه ها خواهش کنم که کتابهایشان را ببندند و فقط به پرسشهای آنها جواب می دادم. تاثیر روش مباحثه ای و پرسش و پاسخ را در آموزش جغرافیا قبلا در مدارس عادی آزموده بودم و به نظرم می آمد با این روش می توان در این مدرسه نیز موفق شد. اما مشکل از آنجا آغاز شد که بعد از چند هفته تدریس به تدریج احساس کردم که دیگر کلاسهای من آن شور و نشاط اولیه را ندارد، به نظر می رسید سوالهای بی شمار شاگردان، ته کشیده و نوعی سستی و کم توجهی

فایل فقط برای مشاهده است.

در کلاسهای من حاکم شده و بچه ها کم تر در مباحث کلاس شرکت می کنند. وجود این مساله برای من که با عشق و علاقه فراوان در کلاس حاضر می شدم بسیار عذاب آور بود. از این رو به فکر چاره افتادم باید به دنبال راهی می گشتم که دوباره بتوانم ذوق و شوق اولیه را به کلاس برگردانم. اعتقاد بنده بر این است که ((برای پرورش خلاقیت در دانش آموزان ابتدا باید از معلم شروع کرد)). احساس کردم که باید خلاقیتی به خرج داد تا کلاسهای جغرافیای مدرسه را از حالت رکود خارج کرد.

نخست باید علل بی انگیزگی دانش آموزان را جویا می شدم. بعد از مصاحبه و مشورت با همکاران و مدیریت مدرسه و همچنین خود دانش آموزان و اولیای آنها و اساتید محترم و پس از مطالعه کتب و مقالات متعدد اطلاعات لازم را جمع بندی و مورد تجزیه و تحلیل قرار دادم و علل کم علاقه دانش آموزان به جغرافیا را بررسی کردم. خلاصه یافته های حاصل از تجزیه و تحلیل مطالب گرد آوری شده به شرح زیر است:

• جغرافیا را ((علم مطالعه مکانها)) تعریف کرده اند نه ((علم ازبر کردن نام مکانها))). اما متأسفانه با وجود قدمهای مثبتی که در سالهای اخیر در تدوین کتب نوین جغرافیا برداشته شده (بخصوص در پایه پیش دانشگاهی)، هنوز در کتب مقطع راهنمایی تأکید بر ازبرکردن نامهای جغرافیایی بیش از سایر وجوه جغرافیا است. دانش آموزان این مدرسه که قبلاً در آزمونهای ورودی مدارس تیزهوشان مطالب دشوارتر از مطالب کتاب را مطالعه کرده اند، انگیزه چندانی برای مطالعه مطالب ساده کتاب را ندارند.

فایل فقط برای مشاهده است.

• کنکور محور بودن آموزش در کشور و بی اهمیت بودن درس جغرافیا در آزمونهای ورودی دبیرستانهای

تیزهوشان و کنکور ورودی دانشگاهها، در کاهش دقت و علاقه دانش آموزان به جغرافیا بسیار موثر است.

• تاکید بر آموزشهای تئوری و فقط استفاده محدود از نقشه ها و کره جغرافیایی موجود در کلاس، دانش آموزان

را در امر تعلیم و تعلم درگیر نمی سازد.

• تکیه بیش از حد بر تواناییهای معلم، به جای تکیه بر تواناییها و استعدادها دانش آموزان که موجبات انفصال

علمی بین معلم و دانش آموزان را فراهم می کند.

• دادن پاسخ سریع به سوالات و گرفتن مجال تفکر و خلاقیت از دانش آموزان و تاکید بر سوالهای کجا؟ ، چه

کسی؟ و چه چیزی؟ که پاسخ آن در کتاب درسی موجود است، فرصت اندیشه و خلاقیت را از دانش آموز می

گیرد.

با توجه به وضعیت علمی دانش آموزان و نظرات آنها ، همچنین بر اساس اطلاعات جمع آوری شده از همکاران و

منابع و مدارک فوق الذکر مشکلات موجود بر طرف و راه حل های زیر انتخاب گردید:

- تشریح علم جغرافیای جدید و اهمیت و ضرورت و فایده های یادگیری آن برای زندگی بهتر و آسان تر در

دنیای کنونی.

فایل فقط برای مشاهده است.

- افزودن مطالب جدید و علمی بر محتویات درس هر جلسه که با راهنمایی معلم توسط دانش آموزان و عمدتاً از اینترنت جمع آوری می شد.
- از آنجا که تقریباً همه دانش آموزان این مدرسه در منزل کامپیوتر داشتند و علاقه زیادی بر ارائه مطلب از طریق رایانه داشتند، به پیشنهاد خود دانش آموزان و همکاری بنده و مدیریت محترم و سایر همکاران قرار بر این شد که در هر جلسه چند نفر از دانش آموزان درس جدید را همراه با مطالب جدید علمی که خودشان تهیه می کنند، در محیط **Power Point** آماده کنند و در اتاق کامپیوتر با استفاده از ویدئو پروژکتور ارائه نمایند.
- تاکید بر توانمندیهای خود دانش آموزان برای تهیه وسایل ، ابزارها و حتی نرم افزارهای کمک آموزشی جغرافیا.
- تاکید بر حمایت از تفکر آزادانه و خلاق از طریق احترام به عقاید و رفتار آنها و امتیاز دهی به کارهای ابتکاری گروهی یا فردی.
- عدم پاسخگویی سریع به سوالات دانش آموزان و هدایت آنها و دادن فرصت کافی جهت یافتن پاسخ صحیح توسط خود آنها.
- استفاده محدود از سوالهای کجا ، کی ، چه کسی و چه چیزی و تاکید بر استفاده از سوالهای چرا ؟ و چگونه ؟ و ... که شاگرد را به تفکر واگرا و یافتن علل و عوامل حدوث پدیده ها و وقایع جغرافیایی وا می دارد.

فایل فقط برای مشاهده است.

جهت رفع مشکل ، کلیه موارد فوق الذکر به تدریج و به طور دقیق به اجرا در آمد. به طوریکه با مطرح کردن روش جدید در بین دانش آموزان شور و شوق زائد الوصفی ایجاد شد و در همان جلسات اول رزرو تمام درسهای کتاب جهت ارائه به کمک رایانه پایان گرفت و در مواردی مجبور شدیم که یک درس را به صورت گروهی به چند نفر جهت ارائه در کلاس اختصاص دهیم. در مورد گردآوری مطالب جغرافیایی از اینترنت نیز راهنمایی های لازم صورت گرفت و در مواردی آدرسهای برتر اینترنتی تهیه و در بین دانش آموزان توزیع شد.

به کمک دانش آموزان و نظارت بنده در هر کلاس یک نفر مسئول بانک نرم افزاری کلاس شد. دانش آموزان نرم افزارهایی را که تهیه می کردند در اختیار ایشان قرار می دادند تا به نوبت، خودشان در اتاق کامپیوتر به سایر دانش آموزان در مورد نحوه عملکرد نرم افزار توضیح دهند.

در مورد سوالاتی که خود دانش آموزان نمی توانستند در کلاس به پاسخ قانع کننده ای برسند؛ پاسخ آن سوال را به عنوان تکلیف جلسه بعد دانش آموزان تعیین می کردم تا فرصت کافی برای تفکر و مراجعه به منابع مختلف پیدا کنند. در جلسه بعد یکی از دانش آموزان جواب سوال را ارائه می کرد و اجازه می دادم دیگران در مورد صحت یا سقم جواب اظهار نظر کنند تا خود به پاسخ صحیح رهنمون شوند.

به دانش آموزان گوشزد کردم که مطالب کتاب لزوماً بدون عیب و ایراد نیست و ممکن است اشکالات علمی و یا تایپی و ... در کتاب موجود باشد. لذا از آنها خواش کردم که به صورت انتقادی درسهای کتاب را بخوانند و

فایل فقط برای مشاهده است.

پیشنهادات خود را برای رفع مشکل به کلاس ارائه نمایند. در مواردی نقدهای بسیار جالبی از محتویات کتاب درس جغرافیا تهیه شد.

جهت ترغیب دانش آموزان برای تک تک کارهای فوق امتیازات مناسبی در دفتر نمره در نظر می گرفتیم. البته تمام موارد فوق با نظارت و راهنمایی های مستقیم بنده صورت می گرفت.

به تدریج، با جا افتادن این روش، دانش آموزان بطور بسیار منظم و برنامه ریزی شده اکثر موارد خواسته شده را اجرا می کردند و فرایند کلاس محوری و دانش آموز محوری کاملاً اجرا می شد. وظیفه بنده فقط هدایت و نظارت و در مواردی رفع اشکال بود. اکنون دیگر بچه ها کاملاً خلاقانه در فرایند تدریس شرکت می کردند.

در طول فرایند اجرای روش جدید، بارها شاهد تغییر رفتار دانش آموزان و اظهار نظرهای آنها بودم. آنها در واقع با رفتارشان خلاقیت خویش را در جغرافیا نشان می دادند، شواهد و اطلاعات زیر تغییرات ملموس و عینی موثر بعد از اقدام به اصلاح وضع موجود را نشان می دهد:

- شور و نشاط فراوان دانش آموزان برای یادگیری جغرافیا، طوری که برای ارتباط با آنها جهت رفع اشکال در غیر ساعات حضور در مدرسه، **E-mail** خویش را در اختیار آنها گذاشتم.

- تهیه بانک نرم افزاری ویژه جغرافیا در هر کلاس، که در انتهای سال تحصیلی وقف کتابخانه مدرسه شد.

فایل فقط برای مشاهده است.

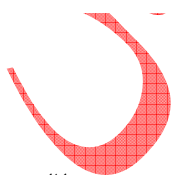
- تهیه CD های ارائه درس های جغرافیا توسط خود دانش آموزان، این امر علاوه بر آموزش جغرافیا باعث یادگیری و تمرین نحوه ارائه مطالب (**Presentation**) در مجامع مختلف که یکی از مشکلات دانشجویان حتی در مقاطع تحصیلات تکمیلی است، می شد.

- ارائه مطالب و مقالات جالب جغرافیایی به روز که عمدتاً از اینترنت گردآوری شده بودند.

- ارائه مقالاتی در مورد ایرادات کتب درسی جغرافیا.

- اظهار نظر مدیریت مدرسه، معاونان، همکاران صاحب نظر و اولیای دانش آموزان که نشانگر رضایت نسبی آنها از اجرای روش جدید بود.

در اثر اجرای این روش کلاسهای بی روح و منفعل جغرافیای بنده به کلاسهای پرشور و فعال تبدیل شد و ابتکارات و خلاقیت های جالب توجهی از طرف دانش آموزان صورت گرفت. نوآوری در روش ارائه درس ، پاسخ به سوالات ، تهیه نرم افزار و ایجاد دید انتقادی نسبت به کتب درسی، روح جدیدی در کالبد سرد کلاسهای جغرافیا دمید.

تجربه آموزشی درس جغرافیا

همه می دانیم چون در سن دانش آموزی خود تجربه کرده ایم که حفظ کردن یک سری مطالب شکل در حوزه ی درس جغرافیا کاری بس دشوار و فرار است. به این دلیل نیز و از سوی دیگر با توجه به اینکه تبدیل کردن موضوعات ذهنی و انتزاعی به شکل بصری و بلکه بهتر از آن لمسی می تواند بسیار موثر، یادگیری را سریعتر، بیشتر

فایل فقط برای مشاهده است.

و ماندگارتر کند تصمیم گرفته بودم در کلاس اول راهنمایی کاری انجام دهم که شاید پرزحمت بود اما با هزینه

بسیار پایین (در حد صفر) با استفاده از دور ریخت مواد و با انگیزه ی ریدن به اهداف مهم زیر صورت گرفت:

الف) آشنایی و لمس موارد زیر به بهترین شکل ممکن:

۱- مناطق سه گانه آب و هوایی

۲- رشته کوهها و قله های مهم ایران

۳- رودهای مهم ایران و سرچشمه و پایان آنها

۴- دریاها و خلیج های اطراف کشور

۵- همسایگان ایران و...

ب) تقویت روحیه همکاری و همیاری در دانش آموزان

ج) بکارگیری استعدادهای هنری دانش آموزان و انجام فعالیت های حسی حرکتی در آنها

مدرسه ما سالن تقریباً خوب و وسیعی داشت برای اینکه ماکت ما در معرض دید هر روز دانش آموزان کلاس ما و

همچنین سایر کلاسها و حتی همکاران و پرسنل مدرسه باشد تا ایشان هم تجدید اطلاعات داشته باشند سالن

را انتخاب کردیم و در گوشه ای از آن مشغول کار شدیم . ابتدا با استفاده از گچ نقشه کشور را به شکل بزرگ رسم

فایل فقط برای مشاهده است.

کردیم و سه منطقه **** آن جدا کردیم. برای نشان دادن ناحیه خزری از پارچه ای که با نخهای سبز کاموا که از زیر گره خورده بودند و یک دامنه سبز را نشان می داند برش زدیم و آن را در ناحیه ی خزری پهن کردیم. برای ناحیه کوهستانی قسمت‌های برآمده ی شانه های تخم مرغ را جدا کرده و با رنگ گواش یا آبرنگ قهوه ای رنگ کردیم و در ناحیه کوهستانی چسباندیم.

برای نشان دادن قله های مهم و بلند چند برآمدگی را (به شکل مخروط) روی هم چسباندیم. در ناحیه گرم و خشک نیز از خاک و ماسه معمولی استفاده کردیم. رودها را با نوارهای آبی که کم رنگ که از پارچه های مصرف شده در منازل بچه ها تهیه شده بود تهیه کرده و از سرچشمه تا پایان آنها امتداد دادیم. روی نوارها با فاصله در قسمت‌های مختلف نام رودها را نوشتیم. نام قله ها نیز نوشته شد. در قسمت دریاها دور محدوده ی دریا رابا کمی ملات سیمان دیواره ای کوچک درست کردیم و داخل آنرا با آب واقعی که کمی به رنگ آبی مخلوط شده بود پر کردیم. بعضی از شاگردان خوش ذوق دو سه عدد کشتی و قایق چوبی نیز درست کرده و در آن رها کرده بودند. موقعیت همسایگان ایران را نیز با کمی ملات سیمان در روی خطوط مرزی آنها نشان دادیم. به این ترتیب عملاً خود دانش آموزان اهداف ذکر شده در بالا را ملموس و توسط خودشان بدست آوردند. این برای من یکی از زیباترین تجارب آموزشی بود.

فایل فقط برای مشاهده است.

تجربه دیگر درس تاریخ و تبیین آن

حفظ یک سری نامهای مشکل و مطالب انتزاعی گاهی اوقات دانش آموزان را از این درس شیرین و عبرت آموز منزجر و خسته می کند. به این دلیل باید گاهی اوقات آنها را با تاریخ به شکل ملموس درگیر کنیم با این نگاه در درس تاریخ کلاس دوم با موضوع خوارزمشاهیان و مغولان نمایشنامه ای را تهیه کردم و خود به عنوان نقال در حین نمایشنامه بعضی قسمتها را قصه گویی می کردم.

کلاه های لبه دالبری به عنوان تاج و همچنین کلاههای مخروطی برای سربازان و سرداران ، آوردن لباسهای تا حدودی قدیمی توسط دانش آموزان، برچسب درشت نام هر پادشاه یا فرد نامبرده در درس که بر روی کلاهها چسبانده شده بود از کارهای مقدماتی بود که یک هفته قبل انجام شده بود. تعداد مورد نیاز از دانش آموزان مستعد را را نیز انتخاب کرده و قبلاً اوقات فراغت با هم تمرین کردیم. شرح مختصری از چگونگی نمایش:

سلطان محمد خوارزمشاه: به به عجب سرزمینی استخوارزم. مرکز حکومت ما چه خوب که در ما در جنوب دریاچه خوارزم هستیم با این کشاورزی پر رونق. مسلمانان هم که ماوراء النهر را فتح کردند خوارزم ما را تبدیل به ایالت مرزی نمودند. و بر اهمیت حکومت ما افزوده شد. اما حیف و صد حیف که با این اوصاف بر اتابکان تسلط نداریم. این خلیفه عباسی هم که با ما دشمنه. وای از دست مادر جونم ترکان خاتون که این همه در کارهای منا مداخله می کند و اعصاب ما را بهم می ریزد.

فایل فقط برای مشاهده است.

نقال: او که پادشاهی مغرور بود و در اواخر سلطنت باقراختیایان به جنگ پرداخت و حکومت آنها را منقرض کرد.

قدرت یابی چنگیز:

این جا مغولستان است شمال چین با آب و هوای سرد و خشک (مثلاً چند نفر چوب به دست به عنوان شمشیر

مشغول درگیری با هم هستند و بلند می گویند بگریید ، غارت کنید و این جور حرفا.)

حالا حرکت آنها آرام می شود و بدون صدا تا نقال توضیح دهد. (با اشاره به بخشی که تابلوی مغولستان چسبانده

شده) در زمان سلطان محمد خوارزمشاه چنگیز حاکم مغولستان بود. (چنگیز با چند سرباز می آید آن افراد درگیر

را می کشد و بر تخت می نشیند): به به خوب شد که شمال چین را فتح کردم حالا باید برای تجارت بازرگانی به

ایران بفرستم و مثلاً چند بازرگان را به ایران می فرستد.

نقال: بازرگانان وارد شهر مرزی ایران به نام اترار شدند.

حاکم اترار: به به عجب مال و اموال گرانبهائی دارند باید به سلطان محمد بگویم که آنها بریا جاسوسی آمده اند

تا دستور قتلشان را بدهد و بتوانم اموال آنها را صاحب شوم.

نقال: و نیز چنین شد که او می خواست.

بیک: رو به چنگیز قربان: قربان حاکم اترار بازرگانان ما را کشته و اموال آنها را غارت کرده.

(چنگیز عصبانی می شود و به او می گوید) زود به سلطان محمد خبر بده که حاکم اترار را به ما تحویل دهد

فایل فقط برای مشاهده است.

(در دربار سلطان محمد مادرش ترکان خاتون می آید اوه پسر من از بستگان من است تو چگونه می توانی او را

تحویل دهی. نه نه من نمی گذارم. و سلطان به فکر می رود و می گوید بله ناچارم این کار را نکنم.

چنگیز: پس خوب شد حالا خودمان به ایران لشکرکشی می کنیم و حالشان را جا می آوریم. حمله حمله .....)

(و حمله می کنند.)

در دربار سلطان محمد: واه آی خدا جون من باید فرار کنم و دوان دوان می رود. بعد می گوید: اوه این جزیره ی

آبسکون جای خوبی است.

نقال: و مدتی بعد در همان جزیره از دنیا می رود.

مغولها به ایران حمله کرده و به کشتار مردم می پردازند (کمی از جنگ را نشان می دهند) که در این جنگ

سلطان جلال الدین پسر محمد شاه فرماندهی می کند و محکم دستور مقابله می دهد اما سپاهیانش شکست می

خورند.

جلال: بهتر است جان خود را بردارم و به هندوستان فرار کنم.

چنگیز: خوب برگردیم به سرزمین مان مغولستان.

نقال: و مدتی بعد در آن جا مرد و جلال الدین به ایران برگشت با سپاه مغول جنگید اما سرانجام .... (نمایش می

دهند فردی که صورت خود را نقاب زده و او را می کشد)

فایل فقط برای مشاهده است.

نقال: و به این ترتیب سلسله خوارزمشاهیان پایان یافت.

می بینیم که مطالبی که حفظ آنها به نظر مشکل می رسید می شود در قالب نمایش در حافظه ی آنها جاسازی نمود. هم فال است و هم تماشا. هم لذت می برند و هم می آموزند و هم اینکه خودشان درگیر می شوند و آن وقایع را به شکل شبه واقعی تجربه می کنند.

اغلب مطالب دروس کتابهای تاریخ دوره راهنمایی را می توان به این صورت به خورد دانش آموز داد به شرط آنکه اندکی ذوق و سلیقه و هنر را چاشنی کار نموده و کمی از وقت خود را نیز انفاق کنیم و یا حتی بهتر از اینکه برنامه ریزان و کارشناسان محترم وقت بیشتری را برای این درس اختصاص دهند تا بهتر بتوانیم روشهای ابداعی و خلاقیت های مفید خود را به کار گیریم.

معرفی روشهای فعال تدریس در تاریخ

روش تدریس تاریخ با تکیه بر (آ) (الف)

: این روش به چند مرحله تقسیم میگردد

الف) آماده سازی در این روش معلم قبل از حضور در کلاس، ابزار تدریس را آماده میکند وی برنامه یا فیلم

مورد نظر را مشخص کرده و سپس رایانه و پروژکتور را روشن میکند

فایل فقط برای مشاهده است.

ب) انتخاب سوال در این بخش معلم از بخش های مورد نظر تدریس و فیلم چند سوال طرح می کند توصیه می

شود با توجه به محدودیت زمانی نوع سوالات چند گزینه ای یا صحیح غلط باشد. این سوالات باید قبلا آماده

و تکثیر شود. زمان ارائه سوال بعد از نمایش فیلم یا برنامه میباشد

ج) ارائه سوال مقدماتی همراه با توضیح در این قسمت معلم تاریخ بخش قابل ارائه را معرفی کرده و دانش

آموزان را راهنمایی و جهت ایجاد انگیزه از درسهای قبلی و حتی درس جدید چند سوال میکند این برنامه با

توجه به محدودیت زمانی به صورت کوتاه انجام میگردد. و از ارائه توضیح و سوالات بیشتر پرهیز میگردد

د) نمایش فیلم بعد از ارائه توضیح و انجام چند سوال مختصر نمایش فیلم آغاز میگردد. دانش آموزان در این

مرحله سکوت را مراعات کرده و اگر سوالی داشته باشند بعد از خاتمه فیلم جواب را از معلم دریافت می کنند. و

ارزشیابی بعد از نمایش فیلم سوالات توزیع می گردد و سپس جمع آوری و تصحیح میشود

روش ایفای نقش:

یکی از بهترین و موثرترین روش در تدریس تاریخ روش ایفای نقش می باشد. در این روش سه گروه شرکت

می جویند. الف) اجرا کننده یا معلم ب) نقش آفرینان پ) تماشاگران روش اجرای نمایش: در این روش نقش

آفرینان در جلو کلاس یا سالن نمایش به ایفای نقش می پردازند در آن طرف کلاس نیز دانش آموزان مشغول

مشاهده گفتگو و حرکات نقش آفرینان می گردند. بعد از اتمام ایفای نقش می توان در مورد گفتگوهای مطرح

فایل فقط برای مشاهده است.

شده بین بازیگران که همگی مطالب درسی بوده اند از تماشاگران پرسش نمود و به عنوان ارزشیابی مستمر

لحاظ کرد

روش یاران در باران:

ابتدا دانش آموزان را به گروه های چهار و پنج نفره تقسیم کرده و موضوع را طرح مینمایم و از فرا گیران میخواهیم به مدت چهار یا پنج دقیقه به تنهایی فکر کنند. بعد از آن از آن ها میخواهیم که نتایج افکار خود را در باره آن مسئله مکتوب کند. سپس از دانش آموزان می خواهیم که دو نفری در کنار هم نشسته و جوابهای خود را در یک برگه یادداشت کنند. بعد از این مرحله از کل گروه می خواهیم که ضمن تبادل نظر، پاسخهای پیشنهادی خود را تجزیه و تحلیل کنند و به جمع بندی نتایج بپردازند. در مرحله ی بعدی یک نفر نماینده گروه نتایج فعالیت گروه خود را در جمع کلاس مطرح می کند. گروه های دیگر در این فرصت در باره مطالب ارائه شده نقد و بررسی می نمایند. در پایان این بخش معلم از فعالیت گروهها ارزشیابی به عمل می آورد در خاتمه کلاس جمع بندی و نتیجه گیری را انجام می دهد.

روشهای فعال در آموزش جغرافیا

روشهای فعال در آموزش جغرافیا روش کار گروهی (Team Learning) در این روش دانش آموزان توسط مدرس گروه بندی شده و تقسیم کار می شود. نحوه گروه بندی به گونه ای باید باشد که دانش آموزان ضعیف و قوی در یک گروه قرار گیرند و دانش آموز ضعیف به واسطه آموختن از دانش آموزان سطح بالاتر، سطح علمی خود را بالا می برد

فایل فقط برای مشاهده است.

و خود را هم سطح با دیگر دانش آموزان می کند. در ابتدا امر معلم، سرفصلی از کتاب را مد نظر قرارداد و آن را به گروهها ارجاع می دهد. مفهوم این امر این است که کدام گروه می تواند مطالبی مربوط به کتاب درسی را به صورت پروژه، تحقیق یا کنفرانس ارائه نماید. در این مرحله مدرس می تواند با اضافه کردن عنصر رقابت، هیجان را در نزد دانش آموزان بالا برده و آنها را تشویق به تحرک بیشتر نماید. بعد از تکمیل پروژه، نتیجه حاصل توسط یکی از اعضای گروه قرائت می شود و نمره ای به آن تعلق می گیرد در گرفتن نمره استاد، هماهنگی افراد گروه درباره داده ها، دسته بندی آنها، انطباق یافته ها با آنچه در کتاب وجود دارند، مشارکت همه افراد گروه و ... در کلاس اهمیت دارد. با توجه به سرفصلهای کتاب، کار گروهی در کلاس یا خارج از آن انجام می شود. ضمن اینکه می توان صفحات محدودی از کتاب را نیز به این امر اختصاص داد. زمان اختصاص یافته برای این امر بستگی به تعداد صفحات سرفصل یا صفحات مورد تحقیق یا مطالعه دارد. دانش آموزان برای فراهم کردن مطالب می توانند از اطلاعات موجود در فضای آموزشگاه کتابخانه یا مراکز اطلاعاتی بیرون از مؤسسه و سایر منابع اطلاعاتی استفاده نمایند. مقررات این روش تدریس سخت نیست و فقط لازم است مشارکت و تعادل در کار وجود داشته باشد و افرادی از کار کنار گذاشته نشوند. دانش آموزان باید در جهت مشخص شده توسط مدرس حرکت کنند و موضوعات نامرتبط را وارد کلاس ننمایند. دانش آموزان همچنین باید علاوه به کمک به یکدیگر با گروههای دیگر تماس برقرار نمایند و نیز در کار گروههای دیگران مزاحمت ایجاد نکنند. معلم برای انتخاب موضوعات باید دقت نماید که موضوعی در اختیار گروهها قرار گیرد که از نظر حجم مطلب بیشتر یا کمتر از گروههای دیگر نباشد. مدرس هم چنین می تواند

فایل فقط برای مشاهده است.

اطلس‌ها، نقشه‌ها و کتابهایی در درس جغرافیا را در اختیار دانش‌آموز قرار دهد. مرحله بعد نظارت بر استمرار و پیشرفت کار در گروه‌ها می‌باشد، مدرس علاوه بر راهنمایی گروه‌ها، در تدوین یافته‌ها نیز به دانش‌آموزان کمک می‌کند. چگونگی آرایش کلاس: اگر رقابت مطرح باشد آرایش کلاس کمی متفاوت است و اگر لازم باشد که همه گروه‌ها یک سرفصل درسی را پوشش دهند لازم به جداسازی گروه‌ها نمی‌باشد. معلم در وسط کلاس قرار دارد و روی میز او عکسها، مقالات، اطلس و نقشه‌های جغرافیایی و بریده‌های روزنامه‌ها قرار داده شده است و هر گروه بسته به نیاز خود از این منابع استفاده می‌کنند. آیا وضعیت و امکانات یک کلاس به اما اجازه می‌دهد که از روش تدریس گروهی استفاده کنیم؟ بله! با قرار دادن دو میز در کنار هم فضای مناسبی برای کار گروهی فراهم می‌گردد و با دراختیار گذاشتن یک میز اضافی در وسط کلاس تمام مواد لازم در دسترس تمام گروه‌ها قرار می‌گیرد. حتی می‌توان از نمازخانه یا حیاط مدرسه هم در اجرای این روش استفاده کرد. امکانات و وسائل باید منطبق با وظایفی باشد که از دانش‌آموز انتظار داریم و این امکانات باید برحسب نیاز دانش‌آموزان در اختیار آنها قرار گیرد. لازم به ذکر است که روش کار گروهی، روشی است که معلم تصمیم‌گیرنده اصلی می‌باشد. حال سؤال این است که وظایف معلم در کلاس چه می‌باشد؟ موضوع مورد تحقیق را مشخص کنند. وضعیت دانش‌آموزان در گروه‌ها را مشخص کند. افراد قوی و ضعیف را با هم در داخل گروه‌ها قرار دهد. روحیه و پتانسیل دانش‌آموزان را قبل از تفکیک گروه‌ها مشخص نماید. معرفی منابع برای مطالعه بیشتر و یادداشت برداری برای همه گروه‌ها. نظارت بر پیشرفت کار توسط گروه‌ها و جلوگیری از عقب ماندن یک گروه نسبت به گروه دیگر. آماده‌سازی کلاس

فایل فقط برای مشاهده است.

برای ارائه نتایج کار . تعیین یک منشی در صورتیکه لازم باشد که یافته‌های گروهها در سر کلاس نوشته شود و جمع‌بندی گردد. برگزاری جلساتی برای ارائه مطالب و نوبت‌بندی برای ارائه کردن مطالب توسط گروهها. جمع‌بندی کار پس از پایان کار. پرسش و پاسخ و ارائه کار توسط خود گروهها. ارزشیابی از روش تدریس گروهی بصورت ارزشیابی از گروهها. محاسن: -به وجود آوردن روحیه همکاری و مشارکت بین دانش‌آموزان . -ایجاد رقابت بین گروههای دانش‌آموزان . -مورد توجه قرار گرفتن افراد ضعیف در گروه توسط افراد قوی تر . - تقویت مهارتهای گفتاری . -مهارت ارائه و بیان کردن مطلب . روش بارش مغزی یا بیان افکار و ایده‌های آنی (Brain Storming)

در این روش تدریس معمولاً یک عنوان با سرفصل، مثل الودگی آبها یا بیابانها از سوی معلم به دانش‌آموزان کلاس ارائه می‌شود و دانش‌آموزان با آزادی تمام، کلیه کلماتی را که در مورد آن سرفصل به ذهنشان می‌رسد فوراً بیان می‌کنند. بنابراین دانش‌آموز به طور ناخودآگاه و فوری از یافته‌ها و دانسته‌های قبلی (ساخت شناختی که اشاره گردید) خود استفاده می‌کند و آن‌ها را به کلاس ارائه می‌دهد و به تدریج مجموعه کلمات یا جملاتی را بیان می‌شود که تمامی آنها در کنار یکدیگر می‌تواند بخش عمده‌ای از مطالب مرتبط با سرفصل مربوطه را ارائه دهد. این روش، عاملی است تا به دانسته‌های دانش‌آموزان از یک مطلب پی برده، متن کتاب درسی را فضای بیشتری بخشید و دریافت دانش‌آموزان را از یک موضوع، ارزشیابی کرده و بالاخره دانش‌آموزان را تشویق نمود تا در یک فضای دوستانه به مبادله و ارائه دانش‌ها و دانسته‌های خود بپردازند. مقررات روش بیان افکار و ایده‌های آنی ۱. معلم باید مطالبی را که دانش‌آموزان بیان می‌کنند با سرعت بر روی تخته سیاه نوشته و در مورد آنها به

فایل فقط برای مشاهده است.

روشنی به بحث و بررسی بپردازد. ۲. دانش‌آموزان باید هر مطلبی را که به ذهنشان می‌رسد، فوراً بیان کنند. ۳. دانش‌آموزان سعی می‌کنند مطالب یکدیگر را تکمیل کنند. ۴. اگر دانش‌آموزان نمی‌توانند مطالبی را بیان کنند، یک دقیقه صبر کرده و با شنیدن مطالب دیگران به بیان نظریات خویش بپردازند. ۵. هیچ دانش‌آموزی حق ندارد، نظریات دیگران را مورد نقد یا قضاوت قرار داده یا مسخره کند. مرحله جمع‌بندی مطالب: بعد از جمع‌آوری ایده‌ها و افکار دانش‌آموزان، معلم آن‌ها را پردازش نموده مطالب غیرضروری را حذف نماید (البته با ذکر علت) بعد مطالب را طبقه‌بندی نموده و به نتیجه‌گیری رهنمون گردد. ارزشیابی در این روش: بهتر است ارزشیابی در این روش را به این صورت اختصاص دهد که هنگام ارائه کلمات از سوی دانش‌آموزان در جریان دسته‌بندی، نتیجه‌گیری در تصمیم به کسانی که بهتر مطالب را درک کرده‌اند و از یافته‌های درسی و مطالعاتی گذشته خود به نحو صحیح و مناسبی استفاده کرده‌اند با نمره‌های عددی یا حروفی از دیگران متمایز سازد.

علل افت تحصیلی دانش‌آموزان دوره ی راهنمایی در درس علوم اجتماعی (تاریخ، جغرافیا، اجتماعی) و راهکارهای آن

علل مربوط به آموزشگاه:

۱. عدم دسترسی برخی آموزشگاه‌ها به امکانات تکنولوژی آموزشی

۲. پرجمعیت بودن کلاس‌های درسی

فایل فقط برای مشاهده است.

۳. نداشتن برنامه ای برای بازدید و گردش علمی دانش آموزان مخصوصاً در درس جغرافیا

۴. تعویض مکرر معلمان در برخی موارد

۵. مجبور کردن دبیران به ثبت نمرات ماهیانه برای درج در کارنامه ی ماهانه

۶. برنامه ی هفتگی نامناسب برای دروس علوم اجتماعی در برخی آموزشگاه ها

علل مربوط به نظام آموزشی

۱. زمان پیش بینی شده برای آموزش دروس علوم اجتماعی کافی نیست.

۲. عدم توجه به اقلیت های دینی ، قومی و زبانی در تدوین کتب درسی

۳. در کشورهای توسعه یافته معلمان از میان نخبه ترین افراد جامعه انتخاب شده و نیازهای مادیشان تا حد

اشباع تامین می شود. اما.....

۴. پرداختن به مطالب منسوخ و قدیمی در تدوین کتب علوم اجتماعی و بی توجهی به موضوعات جدید و به

روز

۵. تکیه ی بیش از حد بر محفوظات و انتقال اطلاعات و دوری گزیدن از آموزش تفکر انتقادی در تدوین کتب

درسی

فایل فقط برای مشاهده است.

۶. عدم توجه به بحث هویت ملی، اندیشه‌ها و مکاتب فکری، برخورد تمدن‌ها و جهانی شدن در تدوین

کتاب درسی

۷. وجود سه کتاب تاریخ، جغرافیا و اجتماعی در سه پایه‌ی تحصیلی و اختصاص یک تک‌زنگ برای هر کدام

علاوه بر مشکلات دیگر باعث افزایش برگی‌های امتحانی و تصحیح طاق‌ت فرسا توسط دبیران می‌شود.

علل مربوط به کتاب درسی:

۱. حجم بودن مطالب کتاب علوم اجتماعی با توجه به کمبود زمان تدریس

۲. کلیشه‌ای بودن برخی از دروس علوم اجتماعی و عدم کارایی آن‌ها در زندگی روزمره‌ی دانش‌آموزان

۳. شباهت محتوای درسی برخی از دروس با همدیگر

۴. عدم توجه در کتاب تاریخ به آثار تاریخی محلی پیرامون سکونت دانش‌آموزان که باعث ترغیب فهمیدن و

یادگرفتن درس می‌شود.

۵. عدم وجود پرسش‌هایی که دانش‌آموزان را به فکر وادارد. مثلاً: چرا در تاریخ گذشته‌ی ایران پادشاهان

اکثراً افرادی نالایق و بی‌کفایت بوده‌اند؟

۶. عدم توجه به حقوق و جایگاه زن یعنی نصف جامعه در دوره‌های تاریخی که به نوعی باعث جذابیت کتاب

نیز می‌شد.

فایل فقط برای مشاهده است.

۷. نادیده گرفتن دست آوردهای مثبت پادشاهان گذشته که احياناً بی لياقت نیز بوده اند . و القای نوعی دید

سیاه یا سفید به جای دیدگاه رنگی

۸. از درس سیزدهم به بعد کتاب تاریخ پایه ی سوم بیشتر به گزارش نویسی شباهت دارد تا تاریخ و حجم

کتاب بیشتر شده است.

علل مربوط به دبیران

۱. بی انگیزه بودن برخی از دبیران و کم اهمیت جلوه دادن دروس علوم اجتماعی

۲. استفاده ی دبیران از روش های سنتی تدریس مانند: روخوانی کتاب و سخنرانی

۳. اشتابزدگی در تدریس به منظور ارائه دادن تمام صفحات و اتمام کتاب که منجر به خستگی و دلزدگی دانش

آموزان می شود.

۴. اطلاعات برخی از معلمین تنها محدود به کتاب درسی می شود حتی پس از چند سال تدریس مروری بر

کتاب درسی هم نمی کنند.

۵. روابط نامطلوب معلم و شاگرد

۶. ارائه ی جواب مستقیم سوالات در جلسات امتحانات پایانی توسط برخی از دبیران مراقبان

فایل فقط برای مشاهده است.

۷. کمک کردن به نمرات دانش آموزان در طول سال تحصیلی به خصوص در امتحانات نوبت اول

علل مربوط به دانش آموزان

۱. عادت کردن به مفت خوری بدون تلاش

۲. انتظار بیهوده داشتن از دیگران در طول زندگی (به عنوان مثال چنین دانش آموزانی از فردی مثل من می

پرسند چرا من را قبول نکردی و نمره ندادی؟ بنده در جواب می گویم که نمره گرفتی است نه دادنی.)

۳. متقلب بار آمدن (دانش آموزی که درس نخواند و فضای سختگیرانه در مدرسه حاکم نباشد ، بدون هیچ

زحمتی سر جلسه ی امتحان حاضر می شود و) ...

۴. تنبل و بی عار و بی خیال شدن دانش آموز و ادامه ی این روند در زندگی آینده

۵. از همه مهمتر بی سواد بار آمدن دانش آموز ؛ تا جایی که دست خط بچه ی دبیرستانی در حد بچه های

ابتدایی و شاید بدتر است . غلط هایی املائی و دستوری بیداد می کند و...

۶. گرفتن اعتبار و شأن و ابهت معلم

۷. بی عدالتی و رواج بی قانونی و هرج و مرج و ظلم در حق دانش آموزان زرنگ

فایل فقط برای مشاهده است.

۸۰. بی انگیزه شدن دانش آموزان و نبود رقابت در راه علم اندوزی

راهکارها

راهکارهای مربوط به آموزشگاه

- ۱- در نظر گرفتن فرصت مناسب در امتحانات پایانی برای دروس تاریخ جغرافیا
- ۲- تهیه ی لباس نمایش (شنل های رنگی) برای گروه نمایشی کلاس تاریخ
- ۳- ارتباط والدین و مدرسه در حد مطلوبی باشد.
- ۴- تراکم کم دانش آموزان در کلاس درس
- ۵- جذب دبیرانی با انگیزه و فعال در مدارس خاص
- ۶- عدم جذب دانش آموزانی که از نظر استعداد و ضریب هوشی در سطح بسیار پایینی هستند.
- ۷- آموزش روش های درست تحقیق به دانش آموزان توسط دبیران پرورشی

فایل فقط برای مشاهده است.

۸- وجود کارگاه جغرافیا در مدارس که مجهز به : کامپیوتر ، پروژکتور ، میزشن ، نقشه ها ، کره های جغرافیایی ، میزهای گروهی و... باشد.

۹- اگر دبیران علوم اجتماعی مجبور نباشند برای همراه نمره ای در هر درس از دروس داشته باشند، فرصت بیشتری برای تدریس مطلوب تر خواهند داشت.

۱۰- آموزشگاههای خاص می توانند از ساعات بیکاری دانش آموزان در برنامه ی هفتگی برای جبران کمبود وقت دبیران علوم اجتماعی استفاده نمایند.

۱۱- وسایل و لوازم آموزش در سطح گسترده و به صورت کارآمد به منظور بالابردن میزان کمیت و کیفیت یادگیری دانش آموزان به کار گرفته شود.

۱۲- توجه به قرار گیری ساعات علوم اجتماعی در برنامه ی هفتگی مدارس

راهکارهای مربوط به نظام آموزشی

۱- برگزاری کلاس های آموزشی ضمن خدمت تخصصی و دانش افزایی برای ارتقای دانش و آموزش روش های نوین در تدریس براساس وقت کم علوم اجتماعی برای دبیران

۲- اوضاع اقتصادی معلمان در سطح کلان رسیدگی شود.

۳- برگزاری آزمون های غیرحضورى ضمن خدمت به طور تخصصی از دبیران

فایل فقط برای مشاهده است.

۴- برگزاری کارگاه های آموزشی از برنامه های کامپیوتری مفید در کلاس درس برای دبیران علوم اجتماعی

۵- برگزاری کارگاه های آموزشی از الگوهای مناسب کشورهای پیشرفته در زمینه تدریس - یادگیری دانش

آموزان

۶- کاستن حجم کتاب تا فرصتی برای تفکر و اندیشه و نقد و بحث در کلاس باشد.

راهکارهای مربوط به کتب درسی:

۱- جنس اوراق کتاب را مرعوب تر نمایند.

۲- تدوین کتاب براساس دانش آموز محوری نه معلم محوری

۳- تغییر محتوای کتاب درسی براساس نیاز روز جامعه و ملموس و درگیر کردن مطالب با زندگی روزمره

۴- ارائه ی اشارات نغز ، شعر ، ضرب المثل ، طنزهای تاریخی و حکایات شیرین در هر دوره ی تاریخی در

لابلای درس. (در قالب مطالعه ی بیشتر)

۵- تکمیل نمودارهای تاریخی توسط دانش آموزان

۶- تکمیل نقشه ها ، جملات ناقص و ناتمام ، داستان های ناقص ، و نقاشی ها و تصاویر نیمه تمام و مبهم.

فایل فقط برای مشاهده است.

۷- از کلیشه ای خارج کردن برخی از دروس علوم اجتماعی

۸- خلاصه کردن دروسی که شباهت متنی دارند

۹- استفاده از فعالیتهایی چون: اطلاعات جمع آوری کنید- بحث کنید- مقایسه کنید "پرسشهای نمونه"،

"اندیشه و جستجو"، "فکر کنید و پاسخ دهید"، "یک توضیح" و "بیشتر بدانید" در لابلای درس نه در پرسش و

جستجوی انتهای درس

۱۰- دست اندرکاران تدوین کتاب محتوای کتاب را براساس زمان پیش بینی شده برای آموزش تدوین نمایند.

راهکارهای مربوط به دبیران:

۱- اگر دبیران از برنامه های مختلف کامپیوتر مانند **power point** برای تفهیم مطالب استفاده کنند . تدریس

جذاب تر و فرصت بیشتر می شود.

۲- ارائه ی خلاصه ی تحقیقات دانش آموزان در کلاس توسط خودشان

۳- برگزاری نمایشگاهی از تصاویر شخصیت های تاریخی یا آثار باستانی توسط دانش آموزان

۴- ایجاد وبلاگ های شخصی توسط دبیران

فایل فقط برای مشاهده است.

۵- برگزاری نمایشگاه ی از تصاویر زادگاه های دانش آموزان برای آشنایی بیشتر با روستاها و مناطق اطراف

۶- معرفی منابع ، کتاب ، سایت های اینترنتی ، وبلاگ های مرتبط ، فیلم های آموزشی برای ارجاع دانش

آموزان

۷- استفاده از روش بازی " نام ، شهر ، شهرت " در ارزشیابی گروهی مبتنی بر بازی و تحرک در کلاس درس

(مخصوصاً در تاریخ)

۸- سوالات امتحانات پایانی در سطح دشوار نباشد و از همه ی سطوح حیطه ی شناختی و از انواع مختلف

سوالات استفاده شود.

۹- جمع آوری کارت پستال هایی از مناظر شهرها و کشورهای مختلف در کلاس درس

۱۰- کشیدن نقشه ی بزرگ ایران و نواحی آب و هوایی آن در حیاط مدرسه

۱۱- تدریس درس تاریخ با استفاده از نمایش هایی که دانش آموزان از قبل آماده کرده اند.

۱۲- هر دانش آموز می تواند در نقش شخصیتی تاریخی مطالبی را در کلاس به صورت انفرادی دکلمه کند.

فایل فقط برای مشاهده است.

راهکار هایی برای تدریس بهتر علوم اجتماعی برای همکاران

انتخاب روش

با توجه به ویژگی های علوم اجتماعی بدیهی است که نمی توان بدون توجه به امکانات و واقعیات و یا با نادیده انگاشتن ویژگی های علوم اجتماعی یکی از شیوه های یادگیری و تدریس را که در کتاب های روش تدریس ذکر شده مانند یک راهنمای آسپزی بکار گرفت و موفق هم شد.

انتخاب و بکار بستن حساب نشده یک شیوه تدریس ممکن است منجر به تأکید بیش از حد بر بعضی عناصر دیگر گردد. آنچه که فوق العاده مهم است رعایت ویژگی های علوم اجتماعی در روش تدریس انتخابی اسی. حال اگر یک روش تدریس به تنهایی قادر نباشد این ویژگی ها یا حداقل تعدادی از آنها منعکس نماید، می توان تلفیقی از چند شیوه تدریس را به کار گرفت.

در اینجا فقط به کاربرد خاص روش های تدریس مورد در تعلیمات اجتماعی اشاره

می شود:

فایل فقط برای مشاهده است.

۱- روش پرسش و پاسخ و مکانیزم پرسش و پاسخ.

ویژگی بارز روش پرسش و پاسخ تأکید بر همکاری فعال دانش آموزان است. معلم با طرح سؤالاتی نظر دانش آموزان را جویا می شود و یا با اتخاذ تدابیری از عده ای از دانش آموزان می خواهد سؤالاتی را مطرح کنند و عده ای دیگر به آن سؤالات پاسخ دهند. از روش پرسش و پاسخ معمولاً هنگامی استفاده می شود که مطلبی تدریس شده باشد و صرفاً بخواهیم مروری بر مطالب تدریس شده داشته باشیم. اما در کنار روش پرسش و پاسخ می توان مکانیزم پرسش و پاسخ نیز یاد کرد.

مکانیزم پرسش و پاسخ به سادگی سؤال و جوابهایی است که مکمل هر شیوه تدریس است.

روش سخنرانی

در روش سخنرانی معلم متکلم وحده بوده و ابتکار عمل را در دست دارد و به هر نحوی که بخواهد و بتواند در مورد موضوع صحبت می کند ولی به دلیل معایبی که این روش دارد لازم است شیوه پرسش و پاسخ ادغام گردد. یعنی معلم باید کار خود را بر همکاری فعال دانش آموزان بگذارد و با طرح سؤالاتی پیرامون مطلب مورد نظر، جوابها و اضهار نظرهایی دریافت کند و بعد جواب ها را بر اساس اهداف کلی و جزئی موضوع درس طبقه بندی نماید. بطور مثال نحوه تدریس درس ((مدرسه)) کتاب اجتماعی سال چهارم دبستان را به روش بالا در نظر می گیریم:

معلم: خوب، بچه ها می تونین بگین کار یک معلم چیه؟

فایل فقط برای مشاهده است.

دانش آموزان: بله درس دادن.

م: بله کاملاً درسته، حالا ممکنه بگید یک معلم چه چیزی رو درس میده؟

د: فارسی، حساب، تعلیمات اجتماعی... .

م: خوبه، آفرین، دیگه چیکار می کنه؟

د: دیگه هیچی.

د: چرا آقا، املا هم میگه.

د: مشق هم میگه.

د: نصیحت هم می کنه. معلم به ما میگه چطور باشیم، سر کلاس چیکار کنیم، در خانه چطور باشیم که همه

مارو دوست داشته باشند.

م: پس معلم درس می دهد، درس می پرسد، به تکالیف رسیدگی می کند و راهنمایی و نصیحت می کند و دانش

آموزان خوب را تشویق می کند. یعنی معلم هم درس می دهد و هم تربیت می کند.

فایل فقط برای مشاهده است.

م: حتماً همه شما و یا خواننده اید که کار معلمان مثل کار پیامبران است، حالا چه کسی می تواند به من بگوید

که چرا کار معلمان شبیه کار پیامبران است؟

د: برای اینکه هم درس می دادند و هم راهنمایی می کردند.

م: چطور درس می دادند؟ یعنی در کلاس، درس می دادند؟

د: نه، پیامبران مثل یک روحانی درس می دادند، همه مردم را جمع می کردند و برایشان صحبت می کردند.

م: درست است که بگوییم پیامبران دستورات خداوند را برای همه مردم زن و مرد، پیر و جوان می گفتند و از

مردم می خواستند طبق دستورات خداوند عمل کنند، در حالی که معلمین فقط در کلاس ها به دانش آموزان

درس می دهند. پس پیامبران برای همه جامعه و معلمین برای دانش آموزان کلاس درس می دهند. (نتیجه

مطلوب)

م: حالا به من بگوئید که کار مدیر و ناظم در مدرسه چیست؟

د۱: هر وقت معلم ما دیر بیاید، آقای مدیر به کلاس می آید و می گوید مشقتان را بنویسید تا معلم بیاید.

د۲: زنگ های تفریح ناظم مواظب است که بچه ها بازی های خطرناک نکنند.

د۳: آقای ناظم مواظب نظافت بچه هاست.

فایل فقط برای مشاهده است.

م: آفرین، جواب های شما درست است. مسئولیت مدیر و ناظم، حفظ نظم و انضباط در مدرسه، اداره بهتر و کنترل امور مدرسه است و با هم همکاری می کنند تا کار های مدرسه بهتر انجام شود و مستخدم مدرسه هم با همکاری دانش آموزان و معلمان، مدرسه را پاکیزه نگاه می دارد. (نتیجه مطلوب)

م: بسیار خوب پس همکاری یعنی اینکه تمام فکرهایمان را سر هم بگذاریم م با هم کار کنیم تا به آن چیزی که می خواهیم برسیم. ...

روش نمایشی

گاهی اوقات اگر وسایل کمک آموزشی لازم، در دسترس باشد می توان از شیوه نمایشی استفاده نمود. بعنوان مثال معلم برای تدریس یک توقف کوتاه (صفحه ۱۶ اجتماعی سوم) می تواند از این روش به ترتیب زیر بهره جوید:

معلم در کلاس توجه دانش آموزان را به عکس هایی که از جراید و مطبوعات جدا شده و یا به پوستر هایی که مربوط به شیوه های زندگی شهر و روستا است جلب می کند و عکس ها را در محلی مناسب که در معرض دید همه باشد نصب می کند سپس از دانش آموزان می خواهد عکس ها را با هم مقایسه کنند و تفاوتها و شباهتهای بین عکس ها را تشخیص دهند و بعد به جمع بندی و تعیین هدف های درس می پردازند و تفاوت های زندگی شهری و روستایی را به ترتیب بیان می کنند.

فایل فقط برای مشاهده است.

روش گردش علمی

گردش علمی این فرصت را در اختیار دانش آموزان می گذارد که با مشاهده مستقیم و مقایسه تفاوت ها یا شباهت ها، آشنایی بیشتری با محیط اجتماعی بیابند. باید برای گردش علمی انتخاب شود که از قبل برای معلم آشنا بوده و امکان بررسی و دقت نظر لازم در آنها وجود داشته باشد.

قبل از شروع برنامه گردش علمی معلم باید درس مربوط به موضوع گردش علمی را تدریس کند تا دانش آموزان آگاهی کافی در مورد موضوع گردش علمی بدست آورند.

برای مثال موارد زیر را می توان نام برد: بازدید از یک کارگاه صنعتی - بازدید از گلستان شهدا - گشتی در پارک محل - گردش در جنگل - بازدید از فعالیت های جهاد سازندگی - شرکت در مراسم نظامی تربیتی بسیج و سپاه پاسداران - بازدید از سرباز خانه محل - بازدید از ترمینال مسافربری - سیری در اینتگاه راه آهن - بازدید از فرودگاه - دیداری از کتابخانه شهر - بازدید از سازمان های دولتی - عیادت از بیماران و غیره.

قبل از حرکت، معلم از دانش آموزان می خواهد در این گردش ها هرآنچه را که می بینند دقیقاً مورد توجه قرار داده، نکات اصلی و برجسته را یادداشت نمایند تا بعد از اتمام بازدید بتوانند مشاهدات مستقیم خود را برای همکلاسان و سایر دانش آموزان بیان کنند. در اینجا درس بهشت زهرا صفحه ۴۳ کتاب اجتماعی سال سوم ابتدایی را مطرح می کنیم.

فایل فقط برای مشاهده است.

معلم دانش آموزان را به مزار شهدای محل برده و بعد از بازگشت این سؤالات را مطرح می نماید:

م - شهید کیست؟

د - کسی که کشته می شود.

م - یعنی هر کسی که در تصادف اتومبیل هم کشته شود، شهید است؟

د - خیر، هر کسی که در جنگ و به دست دشمن کشته شود شهید است.

م - آیا هر کسی که در هر جنگی کشته شود شهید است؟

د - کسی که در راه اسلام و انقلاب اسلامی کشته شود، شهید است.

م - کاملاً درست است... .

پس از طرح سؤالات متعدد و ارائه پاسخ از طرف دانش آموزان معلم باید راجع به فلسفه شهادت و نقش شهیدان

به زبان ساده و روشن توضیح داده و معنی شعار استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی را برای آنان بازگو کند.

روش بحث گروهی

بحث گروهی روشی است که به دانش آموزان فرصت می دهد تا عقاید و تجربیات خود را با همکلاسان خود در

میان بگذارند و کاربرد این شیوه در کلاس هایی امکان پذیر است که تعداد دانش آموزان آن محدود باشد و سن

فایل فقط برای مشاهده است.

دانش آموزان بیش از ۱۰ سال باشد. در خلال بحث گروهی معلم نیز به عنوان رهبر گروه بایستی مراقبت نماید که بحث از موضوع اصلی خارج نشده و همواره آنها را در مسیر صحیح موضوع تا زمان اخذ نتیجه غایی هدایت و راهنمایی نماید.

برای نمونه می توان یک کلاس ۲۰ نفره را به چهار گروه پنج نفره تقسیم نمود و از آنها خواست درباره موضوعاتی مثل: هفته بسیج - هفته وحدت - وظیفه ی قوه ی مقننه - چگونگی تصویب قوانین - قوای سه گانه در ایران چگونه است؟ - مفهوم کم فروشی و گرانفروشی - بحث نماید.

روش استفاده از تجربیات دانش آموزان

از تجربیات دانش آموزان می توان برای مراحل مختلف یادگیری استفاده نمود، تجربه از مشاهده مستقیم شروع می شود و یک تجربه ساده را می توان به اشکال یا الگوهای جدید تعمیم داد. بهترین مثال داستان مسافرت هاشمی در کتاب اجتماعی سال سوم است. تجربه ای که در این کتاب به نحو بسیار روشن بازگو شده است. دارای عناصری است که برای اکثر دانش آموزان آشناست. برای مثال خانواده و اعضای آن - وظایف اعضای خانواده - نقش پدر و مادر - مسافرت - اماکن مذهبی - نحوه مسافرت با اتوبوس - احتمال گم شدن در خیابان با اهمیت اطاعت از قانون.

فایل فقط برای مشاهده است.

که ممکن است دانش آموزان در هنگام مسافرت با خانواده کلیه ی مسائل ذکر شده را تجربه کرده باشد که در این زمینه می توان از تجربیات خاص هر دانش آموز نیز بهره جست.

روش کار دسته جمعی (گروهی) و طرز استفاده از آن در تدریس علوم اجتماعی

کودکان با راهنمایی معلم گروه هایی را تشکیل می دهند و فعالیت را در جهت رسیدن به هدفهای آموزشی مدرسه را آغاز می کنند. کودکان در گروه نقش هایی را به عهده می گیرند و مهارتهای رهبری گروه، پرسش از دیگران، ارزیابی کارها و ارائه گزارش را در گروه یاد می گیرند.

نقش معلم در گروه دانش آموزان بسیار مهم است و اگر بتواند اعتماد دانش آموزان را جلب کند در این صورت خواهد توانست آنان را در انجام فعالیت های آموزشی یاری دهد. گروه های دانش آموزان بر اساس نیازهای آنان تشکیل می شود و استفاده از این نیروی فوق العاده به بصیرت و مهارت معلم بستگی دارد.

گروه های دانش آموزان در آموزش علوم، بویژه علوم اجتماعی از طریق مشارکت در واحد های کار، طرح ها و پروژه های درسی می توانند فعالیت کنند. گروه ها به دو شیوه خاص که در زیر توضیح داده می شود در آموزش

علوم اجتماعی نقش بارزی دارند:

فایل فقط برای مشاهده است.

۱- نمایش فعالیت ها:

برای آموزش رویدادهای تاریخی ملت ها، توضیح اصول و قوانین حاکم بر جمعیت، آموزش جغرافیای مناطق مختلف کره زمین می توان از نمایش استفاده کرد. این فعالیت به دو صورت ممکن است انجام شود، یکی آن که معلم راساً این کار را انجام دهد و دیگر آنکه دانش آموزان فعالیت را به مرحله اجرا در آورند. در هر کدام از این روش ها همه دانش آموزان فعال نیستند و فقط گروهی از آنان تلاش می کنند. توصیه می شود نمایش از طرف دانش آموزان اجرا شود.

نمونه هایی از نمایش ها به شرح زیر است :

- گاهی نمایش برای نشان دادن یک مفهوم و یا اصل بکار می رود مانند نمایش گردش فلکی - لباس زمستانی

...

گاهی نمایش برای پاسخگویی به سؤال یا مسئله ای است که در کلاس علوم اجتماعی مطرح شده است مانند دادگاه ها چگونه کار می کنند؟ دادگاه مدنی خاص چیست؟ اگر دانش آموز مشکلی داشته باشد در مدرسه به چه

کسی باید مراجعه کند؟

فایل فقط برای مشاهده است.

گاهی لازم است برای نمایش برخی موضوع ها از وسایل کمک آموزشی استفاده شود. مثلاً برای نشان دادن زندگی مردم در نقاط مختلف جهان بهتر است از فیلم، فیلم استریپ استفاده شود.

فیلمهایی که از نقاط مختلف جهان تهیه شده اند و فیلمها و عکس هایی که به وسیله ماهواره گرفته شده اند

کمک مؤثری در آموزش جغرافیا می کند .

۲- ارائه فعالیت های درسی در قالب نمایش ها:

درک مفاهیم انتزاعی و مجرد که به تعریف روابط بین پدیده ها می پردازد. برای کودکان دشوار است. این مفاهیم بصورت لفظی و معنی بخش به آنها از طریق نمایش به درک آنها کمک می کند.

مثلاً کودکان از طریق نمایش به مفاهیمی نظیر حرکت وضعی یا انتقالی زمین، انتخابات شورای شهر و غیره می

توانند معنی بخشند. معلم برای نشان دادن رابطه بین خورشید و سیارات می تواند با رعایت اندازه ها، از بازی

کودکان استفاده کند. اداره یک شهر و نقش هر یک از نهادها و ارگان های دولتی را می توان از طریق نمایشنامه،

توسط کودکان نشان داد. فعالیت های علمی و اجتماعی مخصوصاً مفاهیم و اصول مجرد و انتزاعی را می توان با

استفاده از بازی کودکان در نقش های متنوع به آنان آموزش داد. برای ایفای نقش هر یک از مفاهیم و پدیده ها

کودکان باید اطلاعات لازم

فایل فقط برای مشاهده است.

درباره آنها داشته باشد وگرنه اجرای نقش با حدس و گمان صورت خواهد گرفت.

معلم هر درس باید موارد لازم برای اجرای نقش ها را با دقت تعیین کند و به عهده دانش آموزان بگذارد. اگر دانش آموزان نتوانند معانی و مفاهیم زیربنایی نقش ها را درک کنند، معلم باید اول معانی را به آنان تفهیم کند. باید مراقبت نماید تا کودکان در حین ایفای نقش احساسات یکدیگر را جریحه دار نسازند. اجرای نقش های منفی تأثیر نامطلوبی در اجرا کننده بر جای نگذارد. کودکان همچنین دریابند که اجرای نمایشنامه به خاطر بیان واقعیت ها در قالب نمایش است، تا بدینوسیله آنان بتوانند مفاهیم مجرد را زودتر و بهتر یاد بگیرند.

کاربرد وسائل لازم در تدریس علوم اجتماعی

از راهکارهای دیگر برای آموزش علوم اجتماعی به ویژه شناخت مکانهای جغرافیایی، رویدادهای تاریخی و اصول و مقررات جامعه ای که کودک در آن زندگی می کند به وسائل آموزشی نیاز دارد. وسائل معمولاً در تدریس دروس علوم اجتماعی بویژه در مدارس ابتدایی و شیوه های استفاده از آنها به شرح زیر است:

برخی وسائل لازم در تدریس علوم اجتماعی

۱- میزشن

۲- دستگاه نمایش منظومه شمسی

۳- قطب نما

فایل فقط برای مشاهده است.

۴- ستاره یاب

۵- کره جغرافیا

۶- نقشه جغرافیا

۷- تصاویر و عکس ها

۸- جمع آوری نمونه ها و تشکیل کلکسیونها

۹- نمودارها، جداول، آمارها

کاربرد وسائل لازم در تدریس علوم اجتماعی

برای آموزش علوم اجتماعی بویژه شناخت مکانهای جغرافیایی، رویدادهای تاریخی و اصول و مقررات جامعه ای که کودک در آن زندگی می کند به ویاثل آموزشی نیاز است. هر چه فعالیت های کودکان در کشف و مکان ها و رویدادها با وسائل آموزشی بیشتری توأم باشد، یادگیری آنان از مفاهیم صریح تر و روشن تر خواهد بود. البته در دروس علوم اجتماعی گاهی امکان تجربه دست اول و آزمایش عینی روی مواد درسی وجود ندارد و باید از وسائل آموزشی استفاده شود تا واقعیت های تاریخی و جغرافیایی برای کودکان روشن گردند. وسائل معمول در تدریس دروس علوم اجتماعی بویژه در مدارس ابتدایی و شیوه های استفاده از آنها به شرح زیر معرفی می شوند:

فایل فقط برای مشاهده است.

میزشن

برای نشان دادن عوارض جغرافیایی مانند کوهها، رودها، شهرها، راه ها، جنگل ها و معادن از وسیله ساده ای بنام میزشن استفاده می شود. میزشن جعبه ای به ابعاد ۱۰۰*۷۰ سانتیمتر و ارتفاع ۱۰ سانتیمتر که با شن نرم و ماسه پر شده و در روی میز در گوشه اتاق درس قرار می گیرد.

روی این میز علاوه بر جعبه شن وسائل دیگری مانند بلوکهای پلاستیکی، نوارهای رنگی، درخت و برگهای پلاستیکی و ماکتهای متعددی از کوهها، دریاچه ها، دریا ها و نظایر آن وجود دارند تا کودکان با راهنمایی معلم نقشه محل زندگی، شهر و سایر مکانها را بتواند روی آن بسازد. البته در برخی مدراس می توان بجای ماکتهای لاستیکی از مقوای رنگی شکل درخت (برای ساختن جنگل) و بلوکها (برای ساختن شهرها) و نظایر آن را ساخت. مهمترین کار راهنمایی معلم در استفاده از این وسیله است، زیرا اگر از آن درست استفاده نشود، علاوه بر اینکه فایده ندارد رفتارهای نادرست و نامناسبی را نیز در کودکان بوجود خواهد آورد. کودکان ممکن است با این وسایل به صورت دست جمعی یا انفرادی کار کنند و مشاهدات خود را برای میزشن با استفاده از وسایل موجود بازسازی نمایند. کودک پس از کسب مهارت لازم در این کار باید بتواند نقشه شهر و یا یک منطقه جغرافیایی را بر اساس مطالبی که می خواند و یا می شنود روی میزشن بازسازی کند.

فایل فقط برای مشاهده است.

دستگاه نمایش منظومه شمسی

برای آموزش حرکات وضعی و انتقالی زمین و پیدایش شب و روز و ماه و سال از دستگاهی بنام دستگاه نمایش منظومه شمسی استفاده می شود. این دستگاه را سازمان صنایع آموزشی یا مؤسسات دیگر تهیه می کنند و در اختیار معلمان قرار می دهند. معلمان نیز می توانند نمونه های آنرا بسازند.

قطب نما

قطب نما عقربه مغناطیسی است که می تواند آزادانه حول یک محور چرخیده و در امتداد شمال و جنوب قرار گیرد. از قطب نما برای تعیین جهات اصلی استفاده می شود. در اغلب قطب نما ها عقربه دیگری وجود دارد که قبله را نشان می دهد. البته با قطب نما می توان نصف النهار هر نقطه را نیز تعیین کرد.

ستاره یاب

در تدریس منظومه شمسی و ستارگان از وسایل بسیار ساده ای که کودکان نیز می توانند درست کنند استفاده می شود. مثلاً برای نشان دادن (دب اکبر) در فضا می توان یک قوطی حلبی انتخاب کرد و روی آن میخ سوراخهایی را بوجود آورد که شکل دب اکبر را داشته باشد. اگر چراغ روشنی را داخل قوطی حلبی قرار دهیم و آنرا روی میز بگذاریم نور از سوراخ های قوطی به صورت ستاره و به شکل دب اکبر روی سقف اتاق می تابد. بدینوسیله دانش آموزان با شکل اجرام فلکی آشنا می شوند.

فایل فقط برای مشاهده است.

پیشنهادات و راهکارها برای تدریس دروس علوم اجتماعی

- معرفی آثار تاریخی در متون درسی و ذکر اهمیت شان.
- انجام بازدید های علمی دانش آموزان از آثار تاریخی در جهت احیای هویت های ملی-اسلامی.
- برگزاری دوره های آموزشی در جهت ارتقای علمی معلمان برای استفاده مناسب از فناوری آموزشی
- بهره گیری از تجارب ارزنده و برنامه های موفق کشورهای مختلف در بکارگیری وسایل جدید آموزشی در آموزش تاریخ.
- ایجاد فضای مناسب کارگاهی برای انجام فعالیتهای IT.
- ترمال شدن تعداد دانش آموزان کلاسها بویژه برای آموزش و انجام کارهای عملی.
- توجیه والدین و کمک گرفتن از آنها در تجهیز و یا ایجاد فضای مناسب کارگاه رایانه در مدارس.
- اختصاص بودجه مناسب سالانه برای تجهیز کارگاهها و رفع کمبودها به کمک تکنولوژی آموزشی.
- توجیه دبیران برای انجام کارهای کم هزینه و ساده بدون توجه به فضا و امکانات کارگاهی مدارس.
- ایجاد انگیزه برای دبیران از طریق اختصاص حق فنی، لباس کار، درصد تشویقی، گروه، افزایش سختی کار.
- استفاده از افراد با تجربه و فنی به عنوان متصدی کارگاه در مدارس که امکانات و فضای مطلوبی دارند.
- برگزاری مسابقات علمی- کارگاهی IT - برای افزایش اطلاعات علمی و عملی دبیران و اختصاص جایزه مناسب به برگزیدگان.

فایل فقط برای مشاهده است.

افزایش زمان درس تاریخ از یک ساعت به دو ساعت.

تغییر محتوای کتب دروس علوم اجتماعی.

نیازسنجی دانش آموزان راهنمایی و تدوین کتب برطبق نیاز زندگیشان.

تدریس مفاهیم مهمی چون هویت های ملی-اسلامی و حقوق بشر و قانون اساسی برای دانش آموزان جهت

رشد زمینه های اجتماعی دانش آموزان

دفتر کتابخانه اسلامی

فایل فقط برای مشاهده است.

نتیجه گیری

اجرای شیوه های قدیمی تدریس در درس تاریخ امروزه نه تنها کاربردی ندارد بلکه در رشد و تقویت زمینه های اجتماعی شان و خودآگاهی تاریخی و احیای هویت های ملی-اسلامی دانش آموزان لطمات جبران ناپذیری را وارد کرده است. از آنجا که جامعه ایران امروز ما با مشکلاتی از قبیل تحریم اقتصادی و تهاجم فرهنگی و مسخ هویت های ملی-اسلامی دست به گریبان است تغییر و تحول در محتوای کتب به ویژه درس تاریخ امری ضروری می باشد. لذا برای احیای هویت های ملی دانش آموزانم در درس تاریخ اول راهنمایی (درس هشت، تاسیس حکومت هخامنشی) با بهره گیری از میزان امکانات و توانایی علمی دانش آموزان پیرامون حقوق بشر در جامعه امروزی و منشور کورش و نیز کورش در قرآن کریم بحث نماییم و حاکمیت متون درسی را بر کلاس هایمان بشکنیم و دانش آموزان را به فضای تحقیق و کارهای عملی و با نشاط و متنوع سوق دهیم نکته ی دیگر آن که اجرای روش های نوین تدریس، نتایج ارزشمند دیگری دارد از قبیل : ۱- بروز خلاقیت و انجام کارهای ذوقی و گرایش به فعالیت های هنری ۲- تفهیم بهتر مطالب علمی و تطبیق با واقعیت ها یعنی اینکه دانش آموزان مطالب کتاب های درسی را که به طور نظری آموخته اند، به صورت واقعی درمی یابند و میان واقعیات موجود و امور زندگی خود ارتباط ایجاد می کنند. ۳- ایجاد علاقه در بین دانش آموزان در انجام کار های تحقیقاتی ۴- پرورش فن مشاهده تحقیق و استفاده از رایانه و فیلم به عنوان بهترین ابزارهای آموزش تاریخ ۵- ارتقای سطح علمی و اطلاعات دانش آموزان فراتر از کتاب های درسی ۶- آشنا شدن با جنبه های مختلف زندگی در انجام کارهای عملی ۷- عادت کردن به رفتارهای مورد قبول

فایل فقط برای مشاهده است.

همسالان خود ، پرورش روحیه ی تعاون و همیاری ۸- آموزش تاریخ از طریق مطالعات میدانی مانند مشاهده ، مصاحبه ، تهیه ی گزارش . نهایت این که ، در واقع، هویت ملی برای یک ملت، به منزله ی روح برای بدن است که فقدان آن به منزله ی مرگ خواهد بود. هویت ملی، هم عامل همبستگی و شکل گیری روح جمعی در یک ملت و هم وجه مشخصه و معرفی آن در میان ملل دیگر است. در واقع، قوام و دوام زندگی توأم با عزت و آزادی یک ملت، به هویت ملی آن در معنای عام و گسترده بستگی دارد.

دفتر کتابخانه اسلام

فایل فقط برای مشاهده است.

منابع :

در تهیه این مجموعه علاوه بر منابع مندرج در متن مقاله از منابع زیر نیز استفاده شده است:

۱-چانگ و پالمز - کاربرد سه اصل آموزشی در یادگیری رایانه محور - ترجمه دکتر بی بی عشرت زمانی - مجله

رشد تکنولوژی آموزشی شماره ۷ فروردین ۸۴ ص ۱۲

۲- چوبینه ، مهدی - آموزش جغرافیا و نقش شبکه های اطلاع رسانی در آن - مجله رشد آموزش جغرافیا سال

یازدهم شماره ۵۵

۳- چوبینه ، مهدی- کاربرد رایانه در آموزش جغرافیا - جزوه توجیهی مدرسان جغرافیاسراسر کشور- اصفهان

۱۳۸۳

۴- چوبینه ، مهدی- آسیب شناسی رویکرد **ICT** در نظام آموزشی کشور - دفتر برنامه ریزی و تالیف کتاب درسی

۱۳۸۲ -

۵- دیاز ، دپ- آموزش و رشد حرفه ای کارکنان برای بهره گیری از فناوری در کلاس درس - ترجمه دکتر پری

ناز بنی سی - مجله تکنولوژی آموزشی شماره ۳ آذر ۸۳